

RUDOLF MEDEK:

28. ŘÍJEN

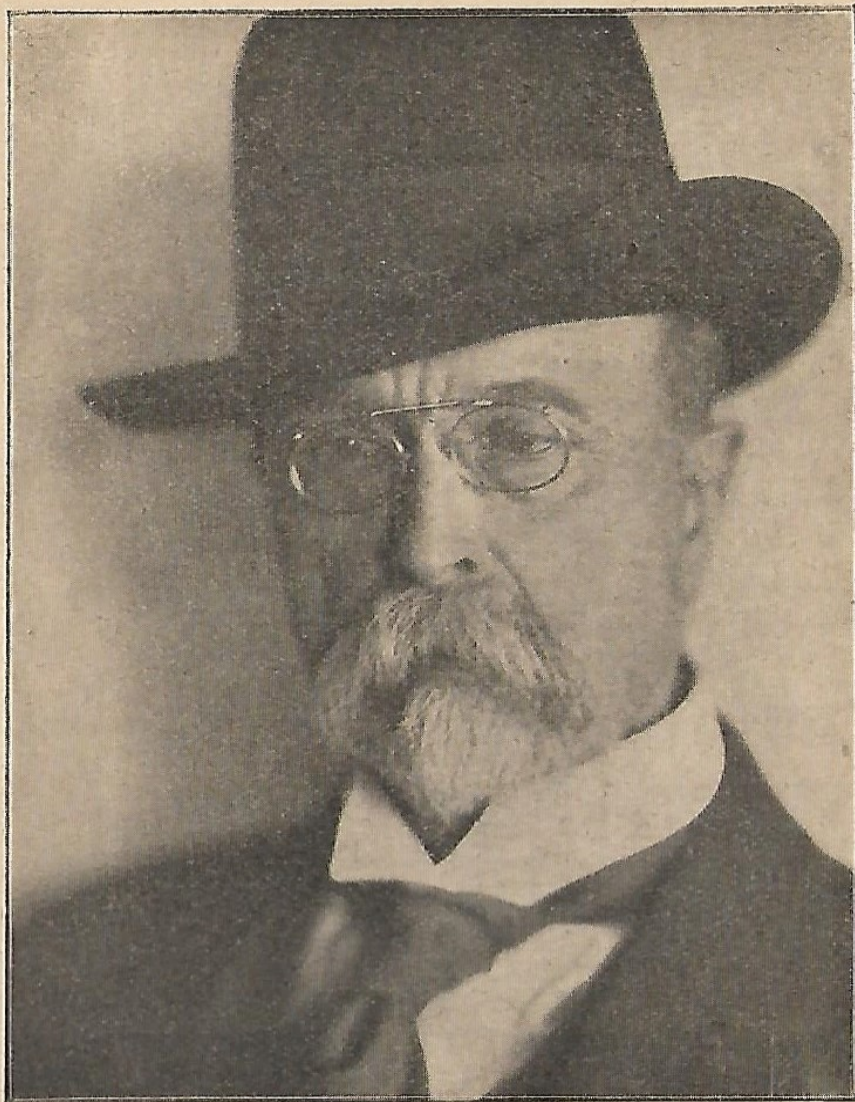

1923.

**NÁKLADEM
PAMÁTNÍKU ODBOJE.**

K 28. říjnu připravila
Legionářská knihovna

T. G. MASARYK,

hlava osvobozenského hnutí, vůdce legií, první president
Československé republiky.

RUDOLF MEDEK

28. ŘÍJEN

1923.

Nákladem Památníku Odboje.

Veškerá práva vyhrazena.

*Dej osud bojů nám, co muž a rek jich snese,
pak ale nad hlavou ať ráno rozbřeskne se,
z červánků slunce vyskoč, lehni českým polem,
buď v Čechách bílý den a plno růží kolem.*

JAN NERUDA.

Veliký český básník, prorok národního vzkříšení, rozněcovatel nadějí a víry v lepší a slavnější život našeho kmene, Jan Neruda, viděl tmou dějin a osudů budoucích dní v Čechách »bílý den a plno růží kolem«. Den slavného rána po dlouhé noci tmy, den osvobození po věcích poroby a otroctví. V tento den napřímila se nejen česká a slovenská šíje, zatížená jhem rabství, vykořisťování a ponížení, ale i duše národa československého, tolika věky zotročovaná a znásilňovaná, vstala svobodně k světlu a k pravdě, neboť národ vstoupil do veliké rodiny svobodných a neodvislých národů světa, žijících ve svých samostatných státech volným a zdravým životem.

Po celé zemi se rozvířila a rozjiskřila radost. Naše veselé prapory zavlály na našich domech svobodně a bez těžké, osudové příprěže, již do té chvíle bývaly prapory Rakousko-Uherska, truchlé a zákeřné barvy černá a žlutá! Barvy, jež nám vždy připomínaly naše ponížení, barvy, jež svorně nenáviděl celý národ, jež nám přinesly Bílou Horu a poloviční smrt!

Po celé zemi se rozhostila láska!

Lidé se potkávali a tiskli si ruce, neznámí se objímali a líbali, druh druhu sliboval pomoc a

věrnost. Bylo to veliké bratrstvo, v němž nebylo stran ani skupin, tříd ani jejich sporů. Byl to sjednocený národ, sjednocený dnem osvobození ve veliké lásce k Vlasti, tolik zmučené, sužované staletími sverepým a násilnickým nepřitelem; dělník, rolník, řemeslník, obchodník a průmyslník, voják i úředník, všichni, muži i ženy, v nichž bilo české a slovenské srdce, u velikém, krásném a nezapomenutelném pobratimství byli v tento den proniknutí duchem družnosti a pospolité radosti nad vítězstvím svobody.

Po celé zemi vzplanulo nadšení, zazněly písně a zvony. Lid včera ještě zbědovaný, vyssátý válkou a hladem, zajásal. Bledé, podvýživou strádající tváře chudásů zahořely ohněm radosti, oči se roznítily jiskrami štěstí.

Tehdy všichni věrní Češi a Slováci snad poprvé v životě byli šťastní.

Neboť přišel den, kdy se rozbřesklo ráno a kdy z červánků vyskočilo slunce.

Den vítězství, den osvobození.

Den 28. října 1918.

*

Vůdce velikého zápasu národa za svobodu a samostatnost, Tomáš Garrigue Masaryk, řekl v Kyjevě na nádvoří tamější university dne 1. srpna 1917 před shromážděním 9000 Čechův a Slováků tato důležitá slova:

»Třeba si uvědomiti, že my Čechové nebyli jsme Rakouskem podmaněni. Rakousko nevzniklo jako Prusko porobením druhých zemí a válkou. České království, země rakouské a Uhersko spojily se v roce 1526 v unii tří samostatných států. Tenkrátě turecké nebezpečí, hrozící Evropě, shluklo tyto tři státy v jednotu. Měli jsme společného monarchu, Habsburka, ale byli jsme samostatní, svým státem a to právně platí ještě podnes. To jest smysl českého státního práva. My jsme neztratili samostatnost, ale dynastie využila příležitosti, že pro protireformaci vyžadovala absolutistický centralismus. Víte, že císař František Josef naše práva slavnostně uznal v roce 1870, slíbil je obnoviti, ale svému slibu nedostál. My právem odvěkým žádáme svoji samostatnost, my také žádáme přičlenění Slovenska, které je v Uhersku a které bylo od českých zemí před stoletími odděleno Maďary. My reklamujeme spojení českého a slovenského národa — to je náš národnostní a státní program: samostatnost zemí českých a Slovenska.«

A veliký přítel našeho národa, věrný a oddaný přítel v nejtěžší době, kdy neurvalý nepřítel postupně oklešťoval poslední naše práva politická a samosprávná, rozpustiv náš sněm a připravuje válku světovou, slavný dějepisec a pokračovatel v díle Františka Palackého, francouzský učenec Arnošt Denis, poznamenává významně:

»Království české nebylo tedy Habsburky dobyto. Českými stavy povolání byli Habsburkové na trůn rozvážným a svobodným aktem české vůle. Tento akt doprovázen určitými a přesnými-

mi výminkami. S Habsburky uzavřena smlouva, která zavazovala obě strany a ukládala novým panovníkům jisté povinnosti. Zavázali se Habsburkové národu, že budou šetřiti jeho zájmu, samostatnosti, zřízení, zvyklostí i jazyka.

Habsburkové nedostáli žádnému ze svých slibů z roku 1526. Historie jejich v Čechách není než nepřetržitý řetěz nesplněných povinností a zrad. Mezi Habsburky všemi, kteří panovali v Praze, nebylo jediného, aby nebyl nepřítelem svého národa, nepřítelem stejně zarputilým, jako vytrvalým. V knize života národního každý z nich zanechal otisk své neohrabané ruky, potřísněné krví.

Ve chvíli, kdy Čechové svobodně povolali na trůn Ferdinanda I., měli za sebou znamenité dějiny a slavnou minulost.

Tolik Arnošt Denis. Každý Čech a Slovák, jenž prošel národní školou, ví, že od věků ve střední Evropě žil kulturní, pracovitý a statečný český národ ve svém vlastním státě. Ví, že tento národ byl nejzápadnější výspou Slovanstva, jeho přední stráží, baštou jeho v německém moří. Ze severu, západu a jihu dorážely na české hory vlny nepřátelské dravosti, jež hloedaly na našich hranicích. Tisíc let trval a trvá dosud tento veliký zápas. Český národ i jeho statečná větev slovenská prokázaly tolik ohromující síly a životní mízy, že sváděly tento boj vítězně — vždyť to byl zápas na život a na smrt, vždyť jednalo se o bytí. Málokterý národ v Evropě byl osudem odsouzen k tak krutému a vysilujícímu boji, k tak nesnadné a trvale úporné obraně, jako náš národ. Snad by jiný

národ v těch okolnostech, v nichž žili naši předkové, dávno podlehl. Ale národ český dovedl ve střední Evropě, v samém srdci středověké říše římsko-německé, zbudovati a udržovati stkvělý a slavný český stát, jehož zřízení bývalo příkladem okolí, rozháranému a neustále se drobicímu a hašteřícímu, jeho králové bývali ve vážnosti a úctě u okolních panovníků, kteří rádi vyhledávali jejich pomoci a přátelství. Trvalou touhou českých panovníků od nejstarších dob bylo, aby navázali styky s ostatním slovanským světem, neboť věřili vždy v slovanskou družnost a v možnost souručenství. Poslední Přemyslovci často obraceli zraky na slovanský východ, věřice ve velikou světovou sílu slovanské pospolitosti. U Grunwaldu to byla také vojska česká, jež pomáhala Polákům zasaditi smrtelnou ránu řádu německých rytířů křížových, kteří pod svými kříži na pláštích nesli na východ germánské násilí.

Za Lucemburků v gotickém rozkvětu střední a západní Evropy, v době prvních universit, byla to Praha, jež znamenala středisko středoevropské vzdělanosti. Byl to český král Karel, otec vlasti, syn Elišky Přemyslovny, jenž zkrásnil naši zemi uměleckými poklady, jímž sotva bylo rovno v okolí! Universita pražská, naše Karlova universita, byla i pro celou říši římskoněmeckou jediným tehdy zdrojem světla a poznání.

A byli to Čechové, kteří našli v sobě statečnou odvalu postaviti se proti autoritě církve, jež zneužívala svého vysokého poslání k zločinům a k neřestem. Byl to Jan Hus a Jeroným

Pražský, kteří mocně do celého světa zavolali slovo o č i s t a a kteří hrdinsky dovedli za poznanou pravdu podstoupiti mučednickou smrt. Postavil se za ně celý národ, postavil se proti všem s šílenou odvahou — a uhájil své víry i svého státu.

»Táboři pozvedli hlavu proti celé Evropě, rozprášili hordy německé a nesli vítězný kalich od Baltu do Norimberka, od Visly k Dunaji«, praví Arnošt Denis.

A husitský král Jiří Poděbradský po těžkých a dlouhých letech válečných shromáždí zase české země a unavený národ k novým úkolům míru a práce a zabezpečuje mu pevné místo mezi národy a státy okolními. Za Jagellonců země, žijící poměrně v míru a v kulturní soutěži s ostatními národy, proniká kultura renaissanční a vzniká u nás kultura českobratrská — veleslavinská!

Až přicházejí Habsburkové — a s nimi a v nich útok na náš národ a na jeho existenci. České království, obětující se Evropě, aby ji ochránilo před tureckou lavinou, povolává na svůj trůn dynastii, jež dle slov historikových »nezrodila ani jediného velikého panovníka, ani jednoho čestného muže.«

Od té chvíle tato dynastie a všechny její vlády usilují jen o naši zkázu. Již Ferdinand I. posílá české lidi na popraviště a již s tímto prvním Habsburkem musí Čechy účtovatí vzpourou. Ferdinand II. připravuje nám Bílou Horu a po ní dobu temna, Marie Terezie okrádá nás o poslední zbytky neodvislosti, Josef II. násilně nás

germanisuje. Jen francouzská revoluce, jejíž plodivý dech zavanul náhle celou Evropou, a pak nesmírná vůle k životu, jež mocně ještě bije v srdci našeho lidu, byť vyčerpaného, decimovaného a uštvaného téměř k smrti, úsilím našich buditelů vrací národ k životu a k národní práci. Ale ani poslední Habsburkové se nevzdávají svého odvěkého plánu naší zkázy. František Josef a Karel jsou důstojní svých Ferdinandů. Jestliže tato dynastie začala u nás panovatí popravami, tož světovou válkou a popravami v roce 1914 i umučením našich legionářů v roce 1918 skončila v této zemi svůj život. Ale národ, jenž přivítal prvního Habsburka vzpourou v roce 1547, jenž marně se bouřil potom po celá staletí za různých příležitostí proti tyranům, vyprovodil konečně vítěznou vzpourou posledního Habsburka ze země dne 28. října 1918.

*

Jak došlo k 28. říjnu 1918?
Přivolał jej národ československý, jenž ve světové válce jednomyslně a hrdinsky se postavil proti Rakousko-Uhersku.

Světovou válkou chtělo Německo a jeho otrocký vasal Rakousko-Uhersko dojíti splnění svých dávných plánů, dle nichž měla býti Evropa a svět dobytý pro německé panství, jež usilovalo krví a železem, ohněm a mečem ovládnouti národy a vnutiti jim svojí vůli a svojí kulturu. Dobyvačné plány německého kancléře Bismarcka, jemuž se podařilo r. 1871 porazit

Francii, oklamati bdělost Ruska, osamotniti Anglii a podříditi si Rakousko-Uhersko, Turecko a do značné míry Balkán a Itálii, došly svého dovršení v neskrývaném zbrojení a výhrůžkách císaře Viléma II., jehož panování znamenalo trvalé ohrožení míru v Evropě. Proti trojspolku, v němž se sešlo Německo s Rakousko-Uherskem a s Itálií, se pomalu sbírá trojdohoda Francie, Anglie a Ruska, neboť zraje těžká chvíle sporu, jenž hrozí stát se sporem krvavým při první příležitosti. Již v roce 1912, kdy malé státy balkánské, hlavně Srbsko a Bulharsko, bojují těžký boj proti Turecku za osvobození slovanských oblastí z otomanského jha, Rakousko-Uhersko, jsouc podpichováno Německem, ohrožuje a dráždí své sousedy na jihu a provokuje válku. Ale až v červnu 1914, kdy v Sarajevě jsou zavražděni arcivévoda rakouský a následník císařského trůnu František Ferdinand a jeho žena, Rakousko nalézá příležitost k válečnému sporu. Ježto útočník je bosenský Srb a stoupenec velkosrbské myšlenky, zahajuje se útok na Srbsko surovým ultimátem, jehož samostatný stát nemůže přijmouti, má-li jen trochu národní hrdosti. Rakousko se nespokojuje smířlivou a krotkou odpovědí Srbska, jež si války nepřeje a přání nemůže po nedávné válce balkánské, posílá své pluky bezohledně na Bělehrad a zanečuje tak světový požár. Rusko, jako veliký slovanský protektor balkánských bratří, vystupuje na obranu Srbska, což vítá Německo a vyhláší válku Rusku a ihned také Francii. Nerozpakuje se porušiti neslýchaným způsobem belgickou neutralitu, jeho vojska táhnou nešťastnou a srdnatou malou zemí, zanechávající

za sebou žároviště a zříceniny kathedral, zámků, musejí, knihoven, aby vtrhla do severní Francie, již za krátko proměňují v poušť a ve hřbitov. Anglie vyhláší válku a námořní blokádu Německu, později po boku dohody vystupuje Itálie, Rumunsko, Amerika, na východě Japonsko a celá řada jiných států. Turecko se přiklání k Německu a hanebný Koburk strhává Bulharsko ke zradě, bratrovraždě a k zákeřnému přepadení Srbska.

Celý svět stojí v plamenech. Od Černého moře k Baltu je nesmírná fronta ruská, bojuje se v severní Francii, v Itálii, na Balkáně, u Dardanell, na Kavkaze, v Mesopotamii, v Egyptě a téměř na všech mořích i na Dalekém Východě.

V tomto obrovitém zápase rozděluje se celý svět na dva tábory. V jednom stojí čtyři císařové střeoevropští, centrální mocnosti, ovládané prusáctvím, usilujícím o násilné podmanění světa, o zničení malých národů, o pokorenění Slovanstva, o zeslabení Francie a Anglie, o vládu nad Orientem a nad všemi moři, koloniemi, světovými tržišti a komunikacemi. Centrální mocnosti mají ohromnou, dobře vyzbrojenou, dobře vycvičenou, ukázněnou a moderní armádu, jež dle jejich plánu zničí v několika týdnech či měsících Francii a vtrhne do Paříže, roztrhne mobilisaci Anglie, již znemožní styk s pevninou, vnikne do Londýna a přinutí ji k míru — a konečně odrazí vojenské massy ruské a zatlačí je hluboko do Ruska, jemuž zastaví cesty na západ.

V druhém táboře stojí Slovanstvo, republikánská Francie, svobodomyslná Anglie, Itálie,

toužící dovršiti svoje národní sjednocení, později demokratická Amerika a celá řada států a národů, pochopivších německé plány a jejich nesmírné nebezpečí. Tato Dohoda přeje si osvobození malých, utlačovaných národů, znemožnění krvavých a násilných plánů germánských, ohrožujících celý svět a další klidný rozvoj národů i evropské civilisace, touží po lepším a spravedlivějším uspořádání vztahů mezi národy, po zabezpečení budoucího míru. Není však na válku dosti připravena. Výzbroj a výstroj značně jinak armády francouzské jsou nedostatečné, chybí jí především těžké dělostřelectvo velkých kalibrů, také letectvo její má slabší úroveň než letectvo německé. Anglie má sice mohutné loďstvo, ale neměla téměř řádné stále armády, narychlo mobilisuje dobrovolníky, Amerika přichází později a podobně nepřipravena jako Anglie — a Rusko má sice ohromné massy vojáků i záloh, ale negramotných, chabě vyzbrojených a od japonské války nepřestávajících snít o brzké revoluci; jako vždy má své korupčníky v intendancích, zásoby střeliva a ostatního existují zpravidla jen na papíře, skladiště jsou poloprázdná — vykradená; důstojnický sbor je promíšen živly nespolehlivými, germanofilskými.

Celkový obraz obou protivníkův ukazuje, že Německo je připravenější a budí dojem, že je vojensky silnější. Vede válku brutálně, překvapujícími, surovými methodami, plíjíc na obvyklé mezinárodní formy vedení válek, nešetří civilního obyvatelstva a mluví k celému světu pouze železem.

Evropa je ohrožena, je ohrožen život malých národů, mír celého světa. Situace je ponurá a těžká.

Kde v tomto okamžiku je místo československého národa?

*

V Čechách je hora Blaník.

Lidové pověsti opředly ji mythem, krásným messianským kouzlem. Stará proroctví a podání praví, že ve chvíli nejstrašnějšího nebezpečí hora se otevře a z ní vyrazí vojsko, rytíři blaničtí se svatým Václavem v čele, osvobodí ujařmený lid z poroby.

Čeští a slovenští básníci, pěvci, umělci hlásali po léta tuto víru v osvobození. Vyjádřili ji krásně a jasně Neruda a Svatopluk Čech, hlas mohutného pochodu blanického, mocný krok budoucího osvoboditelského vojska je slyšán ve Smetanově »Mé Vlasti« i v Dvořákově »Husitské«, víra v lepší a svobodný život mluví z díla Manesova, Alšova — krátce, jsou to především čeští a slovenští umělci, kteří revolucioňují národ, rozněcují ho k odboji, živí ho žhavým nadšením a vírou ve vítězství svobody. Od té chvíle, kdy Jungmann ukázal svému lidu krásu i oprávněnost jazyka a kdy Palacký mu vrátil obraz jeho dějin, z nichž z poučení minulosti čerpal sílu pro budoucnost, lid československý neustává snít o své svobodě. Nenávist a odpor k Rakousku a živá, byť někdy naivní víra v osvobození, je přesvědčením poslední staré ba-

bičky i dítěte, sotva začínajícího ve škole chápat první stránky dějepisu. Tam, kde často oficiální politika česká diskutuje ve Vídni otázku »s Rakouskem nebo proti Rakousku«, je nejživější a nejsilnější politickou vírou posledního Čecha nebo Slováka ideál osvobození. Výchova k slavjanofilství vidí možnost jeho uskutečnění v Rusku a s Ruskem. Ale jest mnoho hlasů, jež radí spoléhat se především na vlastní síly. Máme svůj Blaník doma, v srdci české země, a tento Blaník je i v srdci každého věrného Čecha a Slováka.

Kulturní a hospodářský rozvoj národa v posledních letech dostupuje pozoruhodné výše, takové výše, již chybí pouze politická samostatnost, aby národ mohl žít svobodně a zdravě. Ale nepřátelé, vidouce tento vzestup a rozvoj, jenž je tak ohromující ve všech oblastech národního života, tím více a bezohledněji jej politicky dusí a hospodářsky vyčerpávají.

Ale přichází světová válka.

Národ není na ni připraven. Každý sice cítí přesně, co to znamená a kde dlužno hledat skutečného nepřítele. Ale politická výchova naše za posledních let vždy více se vzdávala radikálních method i radikálních cílů národních. Myšlenka samostatného státu byla sice naivně živa v duši lidu, ale nenabyla přesného vyjádření a odvážného provádění v politické veřejnosti. Ba, byla namnoze považována za sen, za utopii, jež zbytečně vyčerpává politickou energii národa a odvádí ho od úkolů hospodářských, kulturních a sociálních.

Bylo dusné ticho v Čechách v roce 1914. O nešťastném Slovensku ani nelze mluvit! Tam Maďaři již dávno udusili veškerý národní život; jen něco málo slovenské intelligence tajně se scházelo, udržovalo styk s Čechy a unikalo pronásledování surových betárů maďarských.

České země žily jen vírou v příchod Rusů. Ale Rakousko, mohlo-li, persekvovalo i tuto víru, posílalo na popraviště lidi, u nichž se našel ruský leták generalissima Nikolaje Nikolajeviče nebo lidi, kteří někde projevili nedůvěru v rakouská vítězství. Zjímal o všem a žalářovalo přední české politiky, mezi nimi i zesnulého dra. Rašina, jakož i dra. Kramáře, jež odsoudilo k smrti, uvěznilo Klofáče i básníky Machara a Dyka a doufalo tak, že přinutí národ k mlčení a k poslušnosti. Národ sice mlčel, ale jeho mlčení bylo výmluvné. Rakousko ho nikterak nedonutilo, aby se vyslovil pro ně.

Ale byli Češi a Slováci, kteří mohli a museli promluvit svobodně, nedvojsmyslně a odvázně. Byli to naši lidé v Rusku, ve Francii, v Anglii, v Americe a všude v zemích Dohody.

Tito lidé vzali pušky, postavili se pod praporek, přidružili se k vojákům Dohody a vyhlásili Rakousko-Uhersku a jeho spojencům boj. S počátku svět o nich málo věděl a o československou otázku jevil zájem celkem nepatrný. Nikdo neznal Československa, ani jeho lidu, ani jeho minulosti i nynější jeho úroveň. Ale naši

dobrovolníci bojovali u Zborova, u Artois, Arrassu, u Bachmače, u Doss'Alto, u Verdunu, v Dobrudži, v Albanii, odrazili zrádný útok ruských bolševiků na Sibiři, již celé dobyli a již obsadili, protáhli celou Rusí až do Vladivostoku v nejpodivuhodnější anabasi světových dějin, bojovali na konec u Terronu a Vouzières — a dobyli tak světa i jeho srdce pro Československou republiku, obnovený stát český, jenž jako Fénix vzletěl z popelu dějin nad troskami staré, nespravedlivé a zchátralé monarchie Habsburků.

Mohutnými rezervami původních kádrů zahraničních vojsk byli čeští a slovenští vojáci v rakouských uniformách. Začali vnitřní odboj vzdáváním se a přebíháním k »nepříteli« — osvoboditeli, pasivní resistencí a krajní neochotou k zabíjení dohodových vojáků.

Tito zánici mladí lidé, vojáci-dobrovolníci a revolucionáři, měli štěstí, že v čelo zahraničního zápasu se postavil muž silný a hluboký, jenž dovedl řady, rozptýlené po všech bojištích světa, sjednotit v jedinou organizaci, již dal jediného ducha.

Byl to Tomáš Masaryk.

»Uvědomil jsem si a hlásám to teď již třetí rok a budu hlásat, že mezi Čechy a Rakouskem, vlastně Habsburky, není už žádných kompromisů.«

»My chceme samostatnost, a to úplnou: Rakousko musí být zničeno, Habsburkové musí být zničeni!«

»Národ uvědomělý, intelligentní, udrží si republiku!«

»Odmítáme zachování Rakousko-Uherska v jakémkoliv podobě a žádáme pro československý národ úplnou státní svrchovanost!«

»Tento stát bude hrází proti německým výbojům na východ, proti německému »Drang nach Osten«. My jsme celými svými staletými dějinami nejlépe připraveni k této úloze.«

»Náš program český je slovanský. Proto se báli roku 1914 českých politiků!«

»Vy vojáci náš národní požadavek uskutečňujete tím, co na frontě ruské nebo francouzské vykonáte. My politikové nemůžeme nic jiného dělat, než postupovat jako vy a politicky formulovat to, co vy děláte na frontě. Věřte, že každý z nás pracuje podle sil svých a že také dělá svou povinnost.«

»Myslím, že mi nebudete vytýkat kantorství, když vám řeknu, bratři, že naše demokratické vojsko vyžaduje svou demokratickou disciplínu. Demokratická disciplína je jiná, než byla v staré ruské armádě; vedle důstojníků a vojevůdců spojuje nás přesvědčení, každý z nás ví, že se musí celku podřídít a dělá to ochotně. V zájmu vašem a v zájmu celku kladu na disciplínu takový důraz. Sami jste se přesvědčili, co nedostatek disciplíny znamená!«

»Na shledanou doma ve svobodné otčině!«

Tak mluvil Tomáš Masaryk k legionářům.

Odešel za hranice, zanechav osudu ženu a děti, aby se dal do služeb národa. Odešel s pověřením a plnou mocí všech národních činitelů politických, z nichž první se sdružili v revoluční organizaci, zvanou Maffii, již posílal zprávy a

s níž byl v neustálém styku. S radostí pozoroval moudré počínání si našeho statečného lidu ve vlasti. S radostí vítal jeho národní a politické sjednocení a svornost, hluboce si oddychl a s ním všichni dobrovolníci, když národ jasně promluvil ústy svých spisovatelů, Jiráskovou přísahou a divadelními slavnostmi.

Procestoval celý svět, plavil se několika moři, navštívil řadu států, aby získal přátel naší touze po svobodě, aby dosáhl uznání našeho státu — a aby ve chvíli, kdy maršál Foch odrazil poslední zoufalý útok Němců a nastoupil svůj pochod k Rýnu, jímž rozrazil a zničil armády Vílemovy, kdy Rakousko-Uhersko se hanebně zhroutilo na Piavě, kdy Bulharsko zaprosilo o příměří, učinil prohlášení naší samostatnosti již jako hlava vlády a predestinovaný prezident svobodné republiky Československé, jež se stala politickým faktem.

Přišel den 28. října 1918.

Dopoledne toho dne přišla do Prahy zpráva z Vídně, že Rakousko-Uhersko v notě spojencům, již podal poslední jeho zahraniční ministr Andrassy, kapituluje, prosí o mír a vyhovuje podmínkám noty Wilsonovy, jež žádá kategoricky samostatnost pro Čechoslováky a pro Jihoslovany.

Hlavního města se zmocnilo nesmírné rozrušení. Všechn lid vyšel do ulic a procházel jimi

za zpěvu písní, jež ještě před chvílí byly zakázány. Že Rakousko-Uhersko se zhroutí co nevidět, to věděl každý v Čechách, a to vědělo i ono velmi dobře. Již ani nebránilo tomu, aby delegace našich politiků několik dní před 28. říjnem odjela do Švýcar, kde by se dohodla s drem Benešem, věrným spolupracovníkem Masarykovým, a jeho politickou družinou, co Milan Štefánik, Slovák a francouzský generál, druhý nepostradatelný spolubojovník Masarykův, byl na cestě k naší armádě na Sibiř. Časopis »České Slovo« z 1. listopadu 1918, tedy tři dny po slavném dnu osvobození, píše: »Bylo sice odzvoněno trvale říši rakousko-uherské, ale naše samostatnost nebyla tím ještě prohlášena. To učinili ve chvíli rozhodné odvážní mužové naši v čele s drem Rašínem. Zatím, co česká delegace, vedená drem Kramářem, byla na cestě do Švýcar, proveden v Praze převrat, revoluce nekrvavá, aniž třeskla jediná rána z pušky, aniž vytekla jediná kapka krve, zmocnili jsme se správy svých věcí, zbavili jsme moci staré úřady a ty, jež se nám hodily, postavili jsme do služeb našeho státu.

Patří k ojedinělým zjevům v dějinách světa, co v Praze a v Čechách bylo 28. října s úžasnou rázností provedeno. Staroslavná Praha prožila tento převrat s ukázněností a klidnou důstojností, jaké se podívoval celý svět. **Národní výbor** s rázností ujal se ještě dopoledne veřejné správy. Zatím, co poděšení úředníci na místodržitelství, policii a v zemské správní komisi marně posílali dotazy do bezhlavé Vídně, prohlásil se Národní výbor za nejvyšší instanci a

ihned zahájil svou činnost. K lidu československému vydáno pak toto prohlášení:

Lide československý.

Tvůj odvěký sen stal se skutkem! Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných států světa. Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu Tvého státu.

Lide československý, vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový, svobodný člen velké rodiny samostatných, svobodných národů!

Novými činy v těchto chvílích zahajují se nové a bohdá slavné dějiny Tvoje.

Nezklameš očekávání celého kulturního světa, který se žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež vyvrcholily nesmrtelnými výkony československých legií na západním bojišti, ve Vlaších a v Sibiři. Celý svět sleduje Tvoje kroky do nového života, Tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: Československé legie. Nezapomínej národní kázně! Buď si stále vědom, že jsi občanem nového státu nejen se všemi právy, ale i povinnostmi!

Na počátku velikého díla ukládá Ti Národní výbor, ode dneška Tvá vláda, aby Tvé chování a Tvá radost byly důstojny veliké chvíle nynější. Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson, nesmí býtí zklamání ve svém přesvědčení, že do-

byli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti. Ani jediným rušivým činem nesmějí býtí zkaleny nynější veliké okamžiky, ani jediný z Vás nesmí se dopustiti ničeho, co by mohlo vrhnouti stín na čisté jméno národa. Každý z Vás musí bezvýhradně šetřiti všeho, co je jinému svato. Svobody osobní i majetku soukromého nesmí býtí dotčeno. Podrobte se bezvýhradně rozkazům Národního výboru!

V Praze, dne 28. října 1918.

Za Národní výbor československý:

Antonín Švehla, v. r.

Dr. Fr. Soukup, v. r.

JUDr. Al. Rašín, v. r.

Jiří Stříbrný, v. r.

Dr. Vavro Šrobár, v. r.

Téhož dne vydán Národním výborem také první zákon československé vlády. Zní:

Samostatný stát československý vstoupil v život.

Aby zachována byla souvislost dosavadního řádu právního se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti nařizuje:

Čl. I. Státní formu československého státu určí Národní Shromáždění s Československou Národní Radou v Paříži jako orgánové jednomyšlné vůle národa.

Než se tak stane, vykonává státní svrchovanost uvnitř státu Národní výbor.

Čl. II. Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Čl. III. Všecky úřady samosprávné a státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru; prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonů a nařízení. Zákon tento nabývá platnosti dnešním dnem.

Čl. IV. Předsednictvu Národního výboru se ukládá, aby tento zákon provedlo.

Dáno v Praze, dne 28. října 1918.

Ant. Švehla, v. r.

Dr. Al. Rašín, v. r.

Jiří Stříbrný, v. r.

Dr. Fr. Soukup, v. r.

Dr. Vavro Šrobár, v. r.

Aby bylo dílo dovršeno, zmocnili jsme se spoluvlády i nad vojskem v Čechách. Vojská moc pevně přešla do rukou Národního výboru třetího dne, kdy odhaleno a zlomeno spiknutí velitele pražského generála Kestřánka, který s místodržitelem chtěl revoluci potlačit. Rumunské vojsko, na které spoléhal, odepřelo poslušnost.

Český venkov s nadšením a radostí nemenší než Praha, přijal radostnou zvěst. Všechna města byla vyzdobena a všude v úřadě byl proveden týž převrat jako v Praze. Místní národní vý-

bory zřídily na rychlo službu, směřující především k tomu, aby byl udržen pořádek.

V této péči o pořádek osvědčili se zejména naši bratři Sokolové. Tak jako v roce 1866, když po porážce rakouského vojska uprchly z Prahy všechny státní úřady, starali se o pořádek Sokolové a zabránili rozbití paláce Clam-Gallasova, tak i za tohoto převratu Sokolstvo střežilo německé domy a paláce před násilím kohokoli pro čest a dobrou pověst lidu pražského.

Potud soudobý kronikář.

Víme sami ještě, že lid pražský odstranil všude nenáviděné odznaky a barvy monarchie, utopil dvojhlavé orly ve Vltavě a s nimi odstranil i hrůznou porobu a ničemnou dynastií navždy.

Čeští a slovenští vojáci se vraceli ihned, jakmile jich došly zprávy o převratu, do své domoviny, ke svým rodinám nebo mladší z nich do služeb republiky.

Nastala horečná, radostná, krásná práce. Naši Němci záhy pochopili, že bude lépe, zmlknou-li a budou činit pokání za hříchy své račy, že jim konečně prospěje, přizpůsobí-li se novému životu a řádu v této staré české zemi. Nikdo jich nevráždil ani nepronásledoval; vojsko však dovedlo potlačit ihned a v zárodku každý pokus o neklid. Země se pacifikovala a záhy byl v historických zemích českých klid a všude šuměla práce a kypěl proudný, veselý, omlazený a zdravý život.

Hůře bylo se Slovenskem. Tam Maďaři, kteří chtěli svému rvavému šovinismu dopomoci k vítězství maskou bolševictví, krutě řádili ve dnech

svého vpádu na jaře 1919. Ale Slovensko bylo pro republiku zachráněno, Maďaři poraženi a vyhnáni odtud na věky.

Podkarpatská Rus, tato nejvýchodnější část našeho území, připojila se k republice dobrovolně.

Dne 14. listopadu 1918 v prvním zasedání Národního shromáždění předseda Národního výboru dr. Karel Kramář prohlásil:

»Všecka pouta, která nás vázala k dynastií habsbursko-lotrinské, jsou přervána. Konec jest smlouvám z roku 1526 a pragmatické sankci. Dynastie habsbursko-lotrinská ztratila všechna práva na trůn český.

A my svobodně a volně prohlašujeme, že náš stát československý jest svobodnou Československou republikou.

A abychom doplnili všechno to, prosím vás, abyste prvním presidentem Československé republiky zvolili Tomáše Masaryka.«

Následovala bouře souhlasu. Po té prohlásil dr. Kramář:

»Prohlašuji tudíž, že profesor Tomáš G. Masaryk jest jednomyslně zvolen presidentem Československé republiky.«

President Masaryk se vrátil z ciziny do své vlasti, osvobozené a omlazené, v čele legionářů, kteří pod jeho politickým vedením bojovali na

bojištích proti nepříteli národa, proti nepříteli Evropy, lidstva a spravedlnosti za svobodu svého lidu, uvítání vděčnou jeho radostí a láskou.

Nastala všem, kdož pracovali doma i za hranicemi, společná, těžká a zodpovědná práce. Válka a ruská revoluce na všech jevech našeho života nechaly svoje sledy, přechasto nebezpečné a choroboplodné. Po drsných všedních dnech úporného zmáhání obrovské látky, jež čekala svého zpracování, po neúnavném úsilí o normální poměry, o blaho občanstva a rozkvět státu, přicházel každého roku k nám 28. říjen, aby nám připomněl den veliké radosti a den veliké národní jednoty. Ti, kdož ho prožili tehdy v roce 1918, vzpomínali horoucně a také trochu teskně jeho krásy a nezníčitelné mravní síly, jeho nabádavého příkladu budoucím. Ti, kdož bojovali za hranicemi, byť zažili nezapomenutelné chvíle překrásného hrdinství československých lidí, bojujících a umírajících pro život a veliké Příští Vlasti, věru neměli čeho záviděti zmučenému národu doma. Ale budou mu vždy trochu záviděti 28. říjen, jímž Spravedlnost odměnila statečný a vytrvalý náš lid za všecka válečná utrpení.

Letos je to tedy pátý 28. říjen! Pět let republiky, pět let svobody, pět let vlastního, zodpovědného českoslov. života v samostatném státě! Učinili jsme mnoho. Konsolidovali jsme svůj stát uvnitř — politicky i hospodářsky. Jsme obecně uznáváni za nejspokradanější stát střední

Evropy. Není u nás převratných krisí ani těžkých komplikací vnitropolitických. Jinonárodní menšiny v našem státě nahlízejí a vždy více pocítují nutnost přizpůsobiti se poměrům. Hospodářský život spěje bezpečně k normální čáře předválečné. Částečná krise průmyslu a nezaměstnanost jsou výsledkem situace evropské a nejsou tedy projevem naší slabosti. Naše valuta na mezinárodních bursách je vedena jako nejlepší z nově vzniklých států. Na zahraničním fóru znamenáme vážného a důležitého činitele. Jsme věrní a vděční Dohodě, pro užší svoje zájmy stvořili jsme tak zv. Malou Dohodu, v níž jsme vedoucím činitelem. Naš poměr k sousedům je celkem dobrý a neobáváme se pro nejbližší budoucnost nebezpečí. Naše armáda je dobrá a vykoná svůj úkol bezvadně proti nepříteli, bude-li nás ohrožovati. V míru a v ruchu nového, kvasícího života spějeme k rozvoji, k růstu, k velikosti.

Nuže, co nás ještě trápí?

Trápí nás, že lidé u nás tak rychle a rádi zapomínají.

Zapomínají i na 28. říjen.

A hle, kdyby si vzpomněli na tento den všichni ti, kteří dnes zápolí spolu často o podrobnosti, kteří pěstují plané sváry jako sport, kteří svádějí divoké boje o slova a slovíčka a jimž uniká obsah, kdyby si vzpomněli na to, kterak si tehdy ruce tiskli a se zanícením a hlubokým dojetím v oči si patřili, ihned by bylo jasněji a lépe. 28. říjen neodstraní v našem národě diferencí, jež jsou přirozeny v normální struktuře každého národa. Ale 28. říjen měl by odstraňo-

vati nepěkné formy diskusí a sporů, měl by vésti k lidskému a prostému, upřímnému vztahu lidí mezi sebou, měl by učiti lásce a družnosti i přes rozdíly přesvědčení a vyznání, měl by býti třináctým apoštolem Kristovým v našem národě.

Veliký svátku radosti, vítězná písní, nedozní mezi lidem, jenž tolik potřebuje víry v ideál, tolik náboženského zanícení pro věc národa, jenž tak těžce a tragicky hledal v minulosti svoji českou konfessi, svého spravedlivého Boha!

Mravní krásu 28. října zůstaň s námi, zůstaň s námi na věky!

O naší revoluci

a národním

osvobození

informují vás nejlépe knihy a
publikace, které vydává

nakladatelství

Památníku Odboje

Praha I.,

Staroměstské náměstí 30.

Vyžádejte si bezplatné zaslání seznamů.

**Tato kniha
vyšla k pátému výročí
československé samostatnosti.**

Cena 1 Kč.

**Tiskl Aní. Strojil, Praha-Vršovice,
Háfkova tř. 11 n.**